

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
економічного факультету
доц. Михайлишин Е.В.

“ 30 ” серпня 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ризики підприємницьких структур в глобальному просторі

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 076 – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва напрямку підготовки)

факультет Економічний

(назва факультету)

Робоча програма навчальної дисципліни «Ризики підприємницьких структур в глобальному просторі» для підготовки доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 12 с.

Розробник програми: Косович Богданна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства економічного факультету

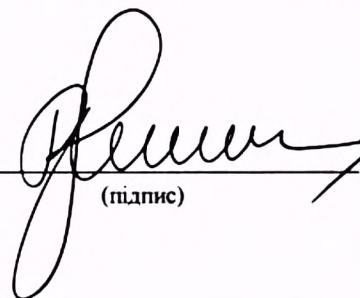
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки підприємства
Протокол № 1 від “30” серпня 2017 р.

Завідувач кафедри економіки підприємства _____ проф. Михасюк І.Р.

(підпис)

Схвалено Вченою радою економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 1 від “30” серпня 2017 р.

Голова _____ Р.В.Михайлишин

(підпис)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»	<i>Денна форма навчання</i>
Модулів – 1	Спеціальність: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	<i>Вибіркова</i>
Блоків змістових модулів – 1		Рік підготовки – <i>другий</i>
Загальна кількість годин – 90		Семестр – 4
Тижневих годин: аудиторних – 3 самостійної роботи – 2,625		Лекції – 32 год
	Практичні – 16 год	
	Самостійна робота – 42 год	
Освітньо- кваліфікаційний рівень: <i>доктор філософії</i>	Вид контролю – <i>іспит</i>	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить – 1,143.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення вибіркової навчальної дисципліни «**Ризики підприємницьких структур в глобальному просторі**» є формування системи теоретичних знань, умінь та практичних навичок про існуючі ризики підприємницьких структур в сучасних умовах господарювання, їх аналіз, оцінювання і управління ними в середовищі динамічності та непередбачуваності задля забезпечення конкурентоспроможності підприємницьких структур в глобальному просторі.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння основних положень щодо ризиків підприємницьких структур в глобальному просторі;
- вивчення інструментарію виявлення, врахування ризиків підприємницьких структур в глобальному просторі та методів управління ними;
- оволодіння навичками самостійно здійснювати аналіз, ідентифікацію та оцінювання ризику, використовуючи певні методи вимірювання ризиків;
- набуття практичних навичок для вирішення конкретних ризикових ситуацій, що в подальшому стане цінним інструментом під час виконання дисертаційних робіт.

В результаті вивчення цього курсу аспірант повинен

знати:

- поняття "ризик" і "невизначеність", історію виникнення теорії ризиків і її розвиток;
- теоретичні положення у сфері наукознавства про ризики підприємницьких структур в глобальному просторі;
- джерела ризиків підприємницьких структур в глобальному просторі;
- хто є суб'єктами ризиків та, що є об'єктами ризиків в глобальному просторі;
- зміст ризиків підприємницьких структур;
- сутність ризику та причини його виникнення;
- класифікацію ризиків за ключовими ознаками;
- основні методи виявлення ризику;
- основні поняття управління ризиком;
- напрацювати альтернативи прийняття управлінських рішень в умовах ризику і невизначеності;
- фактори і показники оцінки ризикових ситуацій у бізнесі, прийоми і методи аналізу ризиків;
- врахувати позитивний ефект впливу ризику на господарські процеси підприємства;

- приймати рішення щодо управління ризиком конкретного підприємства та його структурних підрозділів;
- обрати оптимальні інструменти зниження ризику;
- виробляти та раціонально приймати управлінські рішення в умовах ризику та невизначеності.

вміти:

- ідентифікувати економічні ризики діяльності господарюючих суб'єктів;
- здійснювати якісний та кількісний аналіз ступеню ризику статистичним та експертним методами;
- здійснювати якісний та кількісний аналіз ступеню ризику аналітичним методом та методом аналогів;
- виявляти, ставити, вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення;
- здійснювати ідентифікацію, аналіз та оцінку ризику;
- використовувати методи обробки, узагальнення та аналізу отриманої інформації для прийняття управлінських рішень;
- вирішувати проблемні питання і нестандартні ситуації у підприємницькій діяльності в умовах невизначеності та ризиків;
- аналізувати ефективність методів управління ризиком;
- вибирати доцільні заходи з управління виробничими, маркетинговими та фінансовими ризиками;
- оцінювати ризики господарської діяльності підприємства;
- розробляти та обґрунтовувати ефективні рішення на альтернативній основі;
- застосовувати стратегічний аналіз та прогнозування показників ризику при розробці та реалізації стратегії розвитку підприємства;
- виявляти ініціативу і самостійність дій в різних ситуаціях, критично оцінювати явища та процеси у сфері підприємництва;
- управляти ризиками та приймати рішення в умовах невизначеності;
- регулювати ступінь ризику через самострахування, диверсифікацію, компенсацію, уникнення та оптимізації обраних методів впливу;
- вирішувати проблеми економічного наукознавства і втілювати набуті знання у власних дослідженнях;
- аналізувати практичні ситуації.

Навчальний курс охоплює 3 кредити (90 год). Курс складається: для денної форми навчання з 32 год лекційних занять, 16 год практичних занять та 42 год самостійної роботи. Тижневе навантаження аспіранта складає 3 год аудиторних занять та 2,625 год самостійної роботи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність ризику та джерела його виникнення

Ринок і ризик. Поняття невизначеність і ризик. Визначення ризику. Еволюція поглядів на феномен ризику. Ризик як економічна категорія. Теорії ризиків. Джерела виникнення ризику. Сторони ризику. Функції ризику. Ознаки та причини ризиків.

Тема 2. Класифікація ризиків

Класифікація системи ризиків. Групи, категорії, види, підвиди і різновиди ризиків. Характеристика окремих видів ризику. Основні властивості ризиків.

Тема 3. Ризики підприємницької діяльності

Етимологія підприємницького ризику. Характеристика ризиків підприємницької діяльності. Основні ідеї праць Р. Кантільона, Адама Сміта, Ж.Б. Сея, Френсіса Уокера, Йозефа Шумпетера, Ф. Найт, Пітера Друкера, Ф.А. Хайєка, А. Шапіро, Карла Веспера. Середовище формування ризиків підприємницьких структур. Структура середовища формування ризиків. Зовнішні ризики, їх види, сутність, характеристика. Внутрішні ризики, їх види, класифікація, характеристика. Транспортні ризики. Їх класифікація. Характеристика окремих видів ризику: фінансовий, галузевий, інноваційний. Ризики при впровадженні бізнес-ідей.

Тема 4. Організаційно-правові форми функціонування підприємницьких структур

Сутність організаційно-правових форм господарювання та місце в них підприємницької діяльності. Підприємства та їх різновиди. Господарські товариства. Об'єднання підприємств. Транснаціональні компанії.

Тема 5. Ризики підприємств в умовах глобалізації

Глобальні виклики XXI століття: тенденції та ризики в умовах інформаційної економіки. Глобалізація і підприємництво третього тисячоліття. Функції підприємництва в ризиковому глобальному просторі глобалізації. Глобалізація і четверта промислова революція: основи взаємозв'язку та взаємовпливу. Визначити глобальні ризики світового простору, спричинені Четвертою промисловою революцією, та тенденції, що їм сприяють. Ризики транснаціональних компаній.

Тема 6. Кількісні методи оцінки ризиків підприємницьких структур

Сутність кількісного оцінювання ризиків. Загальні підходи до кількісної оцінки ступеня ризику. Статистичні показники для оцінки ступеня ризику. Дисперсія,

середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації. Ризик в абсолютному вираженні. Міра ризику. Ризик у відносному вираженні. Коефіцієнт чутливості β . Методика прийняття рішень (вибору) на основі результатів статистичної оцінки. Методи суб'єктивних оцінок вимірювання ризику. Графічні способи оцінки ризику.

Тема 7. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків

Сутність якісного оцінювання ризиків. Методологія аналізу та оцінки ризику. Показники оцінки економічного ризику. Сутність і групування якісних методів оцінювання ризику. Метод мозкового штурму. Методи експертних оцінок. Методи асоціацій та аналогій. Метод Дельфі. Інші евристичні методи.

Тема 8. Управління ризиками підприємницьких структур

Сутність, зміст та призначення управління ризиками. Принципи управління ризиками. Заходи мінімізації ризику у комерційній діяльності підприємств. Точка беззбитковості і ризик, дерево рішень в управлінні ризиком виробничої (підприємницької) діяльності. Виробничий (операційний) важіль, його сутність та зв'язок з підприємницьким ризиком. Умови застосування. Диверсифікація як метод зниження ризику. Напрями диверсифікації. Мотиви (причини), вигоди (переваги) та небезпеки (ризик) диверсифікації. Запаси і резерви як спосіб зниження ризиків.

Тема 9. Ризики розвитку малого і середнього підприємництва та забезпечення його конкурентоспроможності в глобальному просторі

Особливості середовища розвитку малого і середнього підприємництва. Значення невизначеності під час прийняття управлінських рішень у бізнес-діяльності малих та середніх підприємств. Ризики при впровадженні бізнес-ідей малих підприємств. Формування чесного конкурентного середовища, його інституціональне забезпечення. Передумови становлення та розвитку конкурентоспроможних підприємницьких структур в сучасному глобальному просторі. Досвід становлення конкурентного малого підприємництва в економічно розвинутих країнах. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності малих підприємств в умовах глобалізації.

Тема 10. Управління валютними ризиками

Сутність поняття валютні ризики, їх види та особливості. Ризики в міжнародній валютній системі. Управління кредитними ризиками підприємницьких структур у міжнародній валютно-фінансовій системі. Конкурентоспроможність підприємницьких структур при довгостроковому кредитуванні.

Тема 11. Ризики зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур в глобальному просторі

Основні види ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Політичні ризики. Ризики, пов'язані з процесом митного оформлення. Ризики, пов'язані з основними положеннями зовнішньоекономічного контракту. Ризик вибору і надійності партнера. Ризики реалізації.

Тема 12. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності

Хеджування за допомогою форвардних і ф'ючерсних контрактів. Хеджування за допомогою своп угод. Опціон як інструмент хеджування. Страхування ризиків у ЗЕД. Порівняльна характеристика методів страхування та хеджування ризиків. Самострахування як метод управління ризиками.

Тема 13. Методи вимірювання ризиків та особливості їх зниження

Основні прийоми зниження ступеню ризик. Диверсифікація ризику, її види, сфери застосування. Передача (трансфер) ризику. Типи і види контрактів. Страхування, його сутність, види. Хеджування як форма страхування валютних та цінних ризиків. Методи формування резервів. Лімітування, його сутність, сфера застосування. Придбання додаткової інформації для прийняття рішень щодо зниження ризику. Інші заходи зниження ризику.

Тема 14. Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками підприємницьких структур

Сучасні інструменти упередження ризиків підприємницьких структур в глобальних кризових ситуаціях. Поняття міжнародний стандарт ризиків. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Вечірня/заочна форми				
	Усьо- го	у тому числі				Усьо- го	у тому числі			
		л	п	лаб	ср		л	п	лаб	ср
Модуль 1										
Тема 1. Сутність ризику та джерела його виникнення	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 2. Класифікація ризиків	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 3. Ризики підприємницької діяльності	9	4	2		3	9	4	2		3
Тема 4. Організаційно-правові форми функціонування підприємницьких структур	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 5. Ризики підприємств в умовах глобалізації	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 6. Кількісні методи оцінки ризиків підприємницьких структур	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 7. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 8. Управління ризиками підприємницьких структур	8	4	1		3	8	4	1		3
Тема 9. Ризики розвитку малого і середнього підприємництва та забезпечення його конкурентоспроможності в глобальному просторі	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 10. Управління валютними ризиками	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 11. Ризики зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур в глобальному просторі	7	2	2		3	7	2	2		3
Тема 12. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 13. Методи вимірювання ризиків та особливості їх зниження	6	2	1		3	6	2	1		3
Тема 14. Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками підприємницьких структур	6	2	1		3	6	2	1		3
Усього годин	90	32	16		42	90	32	16		42

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	веч./заоч. форма
Модуль 1			
1	Сутність ризику та джерела його виникнення	1	1
2	Класифікація ризиків	1	1
3	Ризики підприємницької діяльності	2	2
4	Організаційно-правові форми функціонування підприємницьких	1	1

	структур		
5	Ризики підприємств в умовах глобалізації	1	1
6	Кількісні методи оцінки ризиків підприємницьких структур	1	1
7	Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	1	1
8	Управління ризиками підприємницьких структур	1	1
9	Ризики розвитку малого і середнього підприємництва та забезпечення його конкурентоспроможності в глобальному просторі	1	1
10	Управління валютними ризиками	1	1
11	Ризики зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких структур в глобальному просторі	2	2
12	Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності	1	1
13	Методи вимірювання ризиків та особливості їх зниження	1	1
14	Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками підприємницьких структур	1	1
Усього		16	16

6. Методи навчання

Використовуються такі методи навчання:

- а) *словесні* – лекція, пояснення, бесіда, дискусія;
- б) *наочні* – ілюстрування лекційного матеріалу таблицями, схемами та графіками;
- в) *практичні* – виконання практичних робіт, що передбачає організацію навчальної роботи для отримання нових знань, перевірки певних наукових гіпотез на рівні досліджень, узагальнень та аналізу та формування вмінь і навичок інтерпретації результатів досліджень різноманітних об'єктів.

7. Розподіл балів, що присвоюються аспірантам

Контроль знань здійснюється за результатами іспиту.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ЄКТС	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	
		Екзамен	
A	90–100	5	відмінно
B	81–89	4	дуже добре
C	71–80		добре
D	61–70	3	задовільно
E	51–60		достатньо

8. Рекомендована література

Базова:

1. Балджи М.Д., Карпов В.А., Ковальов А.І., Костусєв О.О., Котова І.М., Сментина Н.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 670 с.
2. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. – Харків: Промарт, 2015. – 300 с.
3. Бочан І. О., Михасюк І. Р. Глобальна економіка: Підручник. – К.: “Знання”, 2007. – 404с.
4. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. / Л. І. Донець. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Чинний з 01.01.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 18, № 19-20, 21-22. 144 с.
- 6.
7. Економічний ризик: методи оцінки та управління: навч. посібник / Т. А. Васильєва, С. В. Лєонов, Я. М. Кривич та ін.; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.
8. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
9. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. – Одеса, 2011.
10. Марцин В., Михасюк І. Ризики суб’єктів господарювання в глобальному просторі / І. Михасюк, В. Марцин. - Львів, Априорі, 2014. – 208 с.
11. Михасюк І., Лукашенко Т. Глобалізація і економіка України в умовах російської агресії / І. Михасюк, Т.Лукашенко. – Львів: Ліга-Прес, 2016. – 116с.
12. Михасюк І. Р., Сухай О. Є., Гукалюк А. Ф. Глобалізація і Україна у зовнішньоекономічній діяльності. – Монографічний навч. пос. – ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: НВФ «Українські технології», 2012. – 388с.
13. Михасюк І., Сухай О., Гукалюк А., Косович Б. Зовнішня торгівля і біржова діяльність: глобалізаційний аспект (монографічний навчальний посібник) / І. Михасюк, О. Сухай, А. Гукалюк, Б. Косович. – Львів: Ліга-Прес, 2016. – 298 с.
14. Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник \ І. М. Посохов. – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – 220 с.
15. Семенова К. Д. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2013 р. – 194 с.
16. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.

Допоміжна:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про господарські товариства» // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 49 (03.12.91), ст. 682.

3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 47 (19.11.91), ст. 646.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України – www.rada.gov.ua
2. Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності України – <http://sips.gov.ua/>
3. Офіційна сторінка Президента України – www.president.gov.ua
4. Урядовий портал Кабінету Міністрів України – www.kmu.gov.ua
5. Державний комітет статистики України – www.ukrstat.ua
6. Газета «Урядовий кур'єр» – www.ukurier.gov.ua
7. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – www.nbuv.gov.ua
8. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника – www.lsl.lviv.ua
9. Світова організація торгівлі – www.wto.org
10. Періодичні видання такі як «Формування ринкової економіки» - <https://econom.lnu.edu.ua/>
11. Вісник Львівського університету. Серія економічна. - <https://econom.lnu.edu.ua/>.

Автор доц. Косович Б.І.